

Ks. STANISŁAW PIECH

PROFESOR JANINY BIENIARZÓWNY PRZYGODY Z NAUKĄ

Profesor Janina Bieniarzówna przyszła na świat 24 maja 1916 r. w Krakowie, jako córka Władysława inżyniera i Zofii z Plappertów. Po ukończeniu szkoły powszechnej (1923/24 – 1926/27) uczęszczała w latach 1927/28 – 1934/35 do Gimnazjum Sióstr Urszulanek w Krakowie. Po uzyskaniu dyplomu dojrzałości w 1935 r. studiowała historię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, przerwane tragicznym wrześniem 1939 r. Stopień magistra filozofii uzyskała w tajnym nauczaniu 1944 r. (dyplom wydano w 1945 r.) na podstawie pracy: „Próby reform społeczno-ekonomicznych za Augusta III”, którą zaczęła pisać pod kierunkiem prof. Józefa Feldmana a kończyła już całkiem samodzielnie w czasie wojny. Wyniki pracy zostały opublikowane w artykule „Projekty reform magnackich w połowie XVIII w. Nowe dążenia ekonomiczne”¹. Wykazano w nim rolę kanclerza Andrzeja Stanisława Kostki Załuskiego jako inicjatora reform projektowanych w latach 40-tych XVIII w.

Stopień doktora filozofii Janina Bieniarzówna uzyskała w Uniwersytecie Jagiellońskim 15 marca 1947 r. na podstawie dysertacji „Społeczeństwo krakowskie w latach 1833-1846. Opozycja liberalna i konspiracyjna w Rzeczypospolitej Krakowskiej”. Praca została wydrukowana pt. „Z dziejów liberalnego i konspiracyjnego Krakowa (1833-1846)” w serii Biblioteka Krakowska t. 106². Uzyskała nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności w 1948 r.

---

¹ „Przegląd Historyczny”. 42:1951, s. 304-330.

² Kraków 1948.

1. W CIENIU ARCHIWÓW I BIBLIOTEK

Po uzyskaniu doktoratu Janina Bieniarzówna profesjonalnie poświęciła się nauce. Już w swoich pierwszych, wspomnianych wyżej, pracach dała się poznać jako wnikliwy badacz o szerokich horyzontach intelektualnych. Wielokrotnie w różnych publikacjach powracała do dziejów Wolnego Miasta. Wśród prac poświęconych temu okresowi dziejów Krakowa największym wzięciem cieszy się nadal obszerny wybór źródeł: „Rzeczpospolita Krakowska 1815-1846” stanowiący 138 tom „Biblioteki Narodowej”³.

Na początku swojej zawodowej pracy naukowej Profesor Bieniarzówna szczególnie interesowała się problematyką społeczną. W trakcie badań nad dziejami Rzeczypospolitej Krakowskiej natrafiła bowiem na ciekawe źródła dotyczące walki klasowej we wsi Olszanica pod Krakowem. Materiały te skłoniły ją do zajęcia się historią wsi małopolskiej. Wyniki swych badań publikowała najpierw w postaci artykułów a następnie książek: „W walce o chłopskie prawa. Karta z dziejów Olszanicy, wsi powiatu krakowskiego”⁴, „Walka chłopów w kasztelanii krakowskiej”⁵ oraz „O chłopskie prawa. Szkice z dziejów wsi małopolskiej”⁶. Prace te, oparte o bogaty materiał archiwalny, poszerzały znajomość życia wsi małopolskiej w okresie od XVI – XVIII wieku. Wydaje się, że impulsem do podjęcia tej tematyki był krytyczny stosunek Autorki do „urzędowej” historiografii lat 50-tych, operującej z góry przyjętymi schematami. Ryzykowne – w tym okresie – twierdzenia o roli bogatego chłopstwa w organizowaniu oporu przeciw uciskowi ze strony dworu oraz nowatorskie naonczas podkreślanie zorganizowanej odmowy powinności jako ważnej formy oporu, znalazły później potwierdzenie w badaniach innych historyków.

Prowadzona przez Prof. Bieniarzównę, w ramach prac zleconych, kwerenda w Bibliotece Jagiellońskiej w latach 1952-1954, mianowicie regestowanie niewydanej korespondencji Joachima Lelewela, zwróciła Jej uwagę na problematykę związaną z historią nauki. Owocem tej pracy była publikacja „Korespondencja Michała Oczapowskiego”⁷, prekursora nauk rolniczych w Polsce, oraz współautorstwo wraz z prof. dr. Michałem Strzemińskim artykułu „Rola Instytutu Agronomicznego w Marymoncie w postępie wiedzy rolniczej Królestwa Polskiego”⁸. Współpracowała następnie

³ Wrocław 1951.

⁴ Kraków 1947.

⁵ Warszawa 1953.

⁶ Kraków 1954.

⁷ W: *Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego*. Pod red. Janiny Leskiewiczowej. T. 1. Wrocław 1957, s. 372-477.

⁸ Tamże, s. 259-314.

z zespołem kierowanym przez prof. dr. M. Serejskiego, przygotowującym reedycję dzieł J. Lelewela. Tom 7 Dzieł – „Dzieje Polski potocznym sposobem opowiedziane”⁹ ukazał się w Jej opracowaniu. We wstępie (5-33 s.) zaprezentowała rolę wielkiego historyka jako popularyzatora nauki.

Od drugiej połowy lat 50-tych w pracach naukowo-badawczych coraz większą uwagę zwracała na historię Krakowa, nie tylko w XIX stuleciu, ale także w okresie dawnej Rzeczypospolitej. Zainteresowała ją zagadnienie kontaktów między miastem a wsią. W 1956 r. opublikowała dwa artykuły: „Chłopi w rzemiośle krakowskim w XVII wieku”¹⁰ oraz „Elementy ludowe w urządzaniu izby uboższego mieszczaństwa krakowskiego w XVII wieku”¹¹. W pierwszym z nich obalila dotychczasowe opinie o całkowitym zahamowaniu kontaktów wsi z miastem w okresie gospodarki folwarcznej, udowadniając na podstawie ok. 3 tys. zapisów stosunkowo silny napływ chłopów do rzemiosła krakowskiego. W drugim zaś wykazała powiązania między kulturą drobnego mieszczaństwa i wsi oraz dokonała próby analizy społeczeństwa krakowskiego, biorąc za podstawę inwentarze nieruchomości. Warto w tym miejscu odnotować także ciekawy artykuł „Gospodarka miejska biskupa krakowskiego Jakuba Zadzika (1635-1642)”, oparty w całości o Acta Episcopalia¹².

Krakowskie środowisko historyczne doceniło kompetencje Prof. Bieniażówny, powierzając jej redakcję dwóch prac zbiorowych, od wielu lat nie mogących doczekać się realizacji. W 1968 r. doprowadziła ona do ukazania się książki „Kraków stary i nowy. Dzieje kultury”¹³, zaprojektowanej ongiś w Krakowskim Oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego jako wielkiej monografii miasta. Drugą książką, niemal równie długo czekającą na wydanie, a zainicjowaną przez prof. dr. Kazimierza Lepszego, były „Szkice z dziejów Krakowa od czasów najdawniejszych do pierwszej wojny światowej”¹⁴.

Napisany na marginesie zainteresowań historią kultury materialnej mieszczaństwa krakowskiego artykuł „Die türkischen Einflüsse in der bürgerlichen Kultur Krakaus im. 17. Jahrhundert”¹⁵ referowała w 1970 r. na międzynarodowym sympozjum w Grazu, poświęconym gospodarczym

⁹ Warszawa 1961.

¹⁰ „Przegląd Historyczny”. 47:1956, s. 497-514.

¹¹ „Polska Sztuka Ludowa”. 10:1956 nr 2, s. 106-114.

¹² W: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin*. Warszawa 1960, s. 467-481.

¹³ Kraków 1968.

¹⁴ Kraków 1968.

¹⁵ W: *Die wirtschaftlichen Auswirkungen der Türkenkriege*. Herausgegeben von Othmar Pickl. Graz 1971, s. 152-158.

i społecznym rezultatom wojen tureckich. Opracowanie to było próbą określenia dynamiki wpływów tureckich w Krakowie.

W artykule „Handel książką w drugiej połowie XVII wieku”¹⁶ Profesor jako pierwsza w historiografii polskiej do badań księgoznawczych wykorzystywała akta gospodarcze, a mianowicie krakowskie rejestry celne.

Szczególnie bliski pozostawał wszakże dla Prof. Bieniarzówny problem struktury społecznej i majątkowej ludności dawnego Krakowa. Przedmiotem gruntownej analizy stała się krakowska XVII-wieczna rada miejska, którą dzięki pełnej znajomości jej składu osobowego mogła wszechstronnie przebadać pod względem pochodzenia, związków rodzinnych, narodowości, zawodu, wykształcenia, możliwości awansu i zainteresowań kulturalnych. W świetle owych danych osobowych wykazała, że skład rady krakowskiej na przestrzeni badanego okresu ulegał zmianom. Coraz częściej spotykało się wśród jej członków, obok kupców, przedstawiciele wolnych zawodów: lekarzy i prawników. Wyniki tych badań znalazły wyraz w książce „Mieszczanstwo krakowskie XVII w. Z badań nad strukturą społeczną miasta”¹⁷.

Lata siedemdziesiąte przyniosły dalsze pogłębienie zainteresowań tematyką krakowską. Profesor kontynuowała pracę nad radą miejską. Owocem tego trudu był artykuł „Rada miejska w czasach saskich”¹⁸, oraz wydane wraz z dr Renatą Żurkową listy krakowskich posłów z sejmów 1689 i 1690¹⁹. Wszystkie dotychczasowe prace o Krakowie były niejako przygotowaniem do podjęcia się, razem z profesorami: Janem M. Małeckim i Józefem Mitkowskim, dzieła wielkiej syntezy dziejów miasta²⁰. Wszechstronne opisanie, na kartach dwóch tomów, losów miasta od schyłku XVI stulecia do klęski powstania styczniowego stanowi niezaprzeczalne opus vitae Prof. Bieniarzówny. W tomie 2 „Dziejów” zajęła się problematyką walki pospólstwa z radą miejską za Zygmunta I, a następnie wyjaśniła kulisy zwycięstwa Polaków w walce o polskie kazania w kościele Mariackim. Schyłek świetności miasta od końca XVI w., później jego głęboki upadek (1655-1763), stanowiły przedmiot jej szczególnych dociekań. Autorka, mimo niewątpliwego znawstwa opisywanego okresu, nie ograniczyła się do podsumowania dotychczasowych ustaleń. Znacznie poszerzyła pole widzenia poszczególnych zagadnień dogłębnie analizując materiał źródłowy. Interesująco potraktowała problematykę społeczną ówczesnego miasta. Na szczególne podkreślenie zasługuje cz. III, zatytułowana „Stulecie upadku”, poświęcona okresowi, którym – z wyjątkiem dwóch najazdów szwedzkich – nikt się dotąd nie zajmował. Uważano bowiem, że

¹⁶ „Rocznik Biblioteki Narodowej”. 8:1972, s. 175-196.

¹⁷ Kraków 1969.

¹⁸ „Rocznik Krakowski”. 47:1976, s. 123-135.

¹⁹ „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie”. 21:1975, s. 5-42; 22:1976, s. 67-125.

²⁰ *Dzieje Krakowa*. T. 2: *Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Kraków 1984; T. 3: *Kraków w latach 1796-1918*. Kraków 1979.

poza walką ze Szwedami i zniszczeniami wojennymi nic się ważnego w Krakowie nie działo.

W tomie 3. „Dziejów” Profesor przedstawiła okres od utworzenia Wolnego Miasta Krakowa do upadku powstania styczniowego. Raz więc jeszcze wróciła do dziejów Wolnego Miasta, znacznie rozszerzając problematykę badawczą w stosunku do popularnej książki z 1948 r. Pomnikowe, a zarazem interesujące „Dzieje Krakowa” w założeniu redakcyjnym i autorskim, przy zachowaniu wysokiej wartości naukowej, pomyślane były jako „książka do czytania”. Profesor pisała dzieło nie tylko z myślą o specjalistach, ale „dla ludzi, aby im – jak mówiła – przekazać swoją miłość do Krakowa”. Może dlatego ze szczególnym upodobaniem opracowywała właśnie te najmniej dotąd znane okresy historii miasta.

W połowie lat siedemdziesiątych Prof. Bieniarzówna pozornie odeszła od tematyki krakowskiej, zajmując się kadrą techniczną w Królestwie Polskim w II połowie XIX wieku²¹. Złożyły się na to zarówno długoletnia praca w Katedrze Historii Gospodarczej w Akademii Ekonomicznej, jak i podjęte jeszcze w drugiej połowie lat pięćdziesiątych zbieranie „dla chleba” materiałów do kartoteki inżynierów polskich oraz współpraca z Komisją Koordynacji Badań nad Historią Przemysłu, działającą pod kierunkiem prof. dr Ireny Pietrzak-Pawłowskiej. W pracach tych, podobnie jak we wcześniejszych badaniach nad strukturą mieszczaństwa krakowskiego, punktem wyjścia był szeroko pojęty materiał biograficzny, z którego wyciągano ogólne wnioski. Wykorzystanie bogatych w treść wydawnictw: „Spis techników w guberniach Królestwa Polskiego”²² i „Lista członków Stowarzyszenia Techników w Warszawie”²³, zawierających ponad 200 nazwisk polskich inżynierów pracujących w głębi Rosji, pozwoliło przeanalizować główne skupiska inżynierskie na Wschodzie. Problem ten został ukazany w artykule „Polska kadra techniczna w Rosji na przełomie XIX i XX w.”²⁴.

Od połowy lat 70-tych w zainteresowaniach naukowych Prof. Bieniarzówny coraz wyraźniej pojawiają się zagadnienia z zakresu historii kultury religijnej, chociaż już wcześniej na łamach Polskiego Słownika Biograficznego wielokrotnie poświęcała swoje pióro wybitnym postaciom Kościoła

---

²¹ *Kadra techniczna w przemyśle Królestwa Polskiego*. W: *Gospodarka przemysłowa i początki cywilizacji technicznej w rolniczych krajach Europy*. Studia i Materiały. Pod red. Ireny Pietrzak-Pawłowskiej. Wrocław 1977, s. 271-294.

²² *Spis techników w guberniach Królestwa Polskiego*. Zebrał Edward Wawrykiewicz. Warszawa 1899.

²³ Warszawa 1903.

²⁴ W: *Studia z historii gospodarczej i demografii historycznej. Prace ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Hoszowskiemu w 70 rocznicę urodzin*. „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie”. Nr 70:1975, s. 279-301.

katolickiego w Polsce od XVI do XX stulecia. W 1977 r. na Kongresie Józefologicznym w Toledo zreferowała swoje studium o rozwoju kultu św. Józefa w Polsce od XV do XVIII wieku²⁵. Nowatorstwo metodologiczne tego opracowania polegało na zbadaniu częstotliwości występowania imienia Józef, co pozwoliło autorce wyciągnąć wnioski o „eksplozji” kultu tego świętego w XVII stuleciu. Ze szczególnym pietyzmem opracowała „Dzieje kultu Matki Bożej w kościele karmelitów na Piasku w Krakowie”²⁶. Praca ta stanowi ciekawy przyczynek do historii polskiej pobożności maryjnej. W następnych latach na bazie swojej znajomości kultury duchowej mieszczaństwa podjęła badania nad religijnością mieszkańców Krakowa w czasach nowożytnych. Owocem ich były artykuły: „Z badań nad religijnością mieszczaństwa krakowskiego w XVII w.”²⁷ oraz „Odrodzenie życia religijnego w Krakowie na przełomie XVI i XVII wieku”²⁸. Wiele uwagi poświęcała historii kultu świętych związanych swoim życiem z Krakowem. Szczególnie interesował ją św. Jan Kanty²⁹, ponieważ – jak opowiadała – urodziła się w cieniu kolegiaty św. Anny.

Od chwili wznowienia – po kilkuletniej przerwie w latach 50-tych – Polskiego Słownika Biograficznego (PSB), Profesor pozostaje jego wypróbowanym współpracownikiem. Warto wspomnieć, że jeszcze w swoich czasach studenckich z inicjatywy prof. Władysława Konopczyńskiego opracowała dla potrzeb PSB indeks osobowy do wydanego przez K. Jarochowskiego cennego, obszernego (790 s.) wydawnictwa źródłowego „Teki Gabryela Junoszy Podoskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, t. 4 (1730-1740)”³⁰. Dotychczas opublikowała w „Słowniku” 86 życiorysów osobistości głównie związanych z Krakowem. Na ogół wybierała życiorysy mniej znane, ale „za to – jej zdaniem – bardziej odkrywcz”, Chociaż wymagające żmudnej kwerendy archiwalnej. Warto nadmienić, że wśród biogramów mieszczan krakowskich wiele nazwisk wytypowała do opracowania na podstawie własnych badań.

W ścisłym związku z twórczością naukową pozostaje talent popularyzatorski Prof. Bieniarzówny. Opracowane przez nią „500 zagadek historycznych”

²⁵ *L'essor du culte de Saint Joseph en Pologne du XVe au XVIIIe siècle.. „Estudios Josefinos”.* (Valladolid). 31:1977 n°s 61-62, p. 677-683.

²⁶ W: Janina Bieniarzówna, Antoni Tomasz Piotrowki, *Sanktuarium maryjne w kościele OO. Karmelitów na Piasku w Krakowie. Dzieje kultu i kaplicy.* Kraków 1983, s. 5-89.

²⁷ „Nasza Przeszłość”. 62:1984, s. 151-161.

²⁸ W: *Dialog Kościoła z kulturą. T. 2. Materiały z VI i VII Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej w Krakowie.* Kraków 1988, s. 168-174.

²⁹ *Postać św. Jana Kantego w świadomości społecznej ludzi XVII wieku.* W: *Święty Jan Kanty, W sześćsetną rocznicę urodzin 1390-1990,* Kraków 1991, s. 87-102; *Uniwersyteccy promotorzy kultu św. Jana Kantego,* Biuletyn Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, 9:1990/91, s. 48-51.

³⁰ Poznań 1856.

osiągnęło w latach 1958-1974 osiem wydań o łącznym nakładzie 240 tys. egzemplarzy.

Cały dotąd opublikowany dorobek naukowy Profesor Bieniarzówniej, oparty na znakomicie opanowanym i krytycznie analizowanym materiale źródłowym, liczy 200 pozycji (w tym 7 monografii, 38 studiów, rozpraw i artykułów, 7 mikromonografii miast, 3 wydawnictwa źródłowe, 86 biogramów w Polskim Słowniku Biograficznym, 13 recenzji i jedno wydawnictwo popularnonaukowe³¹).

2. „NAUKĘ TRZEBA POKOCHAĆ...”

W 1945 r., tuż po ustąpieniu wojsk niemieckich, Uniwersytet Jagielloński wznowił przerwana przez okupację działalność naukowo-dydaktyczną. Wtedy młoda i zdolna jego absolwentka, wówczas asystentka – wolontariuszka, z właściwą sobie energią podjęła prace związane z uruchomieniem Seminarium Historycznego. Rozpoczęła od sprzątania sal, noszenia mebli, a skończyła na porządkowaniu biblioteki. Dzięki jej wysiłkom historycy – bodaj pierwsi w Uniwersytecie – mogli rozpocząć zajęcia. Pierwsze lata asystentury Janina Bieniarzówna poświęciła intensywnej pracy naukowej, skoro już w marcu 1947 r. uzyskała doktorat. W 1951 r. dobrowolnie odeszła z UJ. Po roku pracy w Muzeum Etnograficznym podejmowała w latach 1952-1957 różne prace zlecane bez oficjalnego zatrudnienia. W okresie 1957-1961 działała w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, początkowo w charakterze zastępcy profesora, a następnie docenta. Tytuł naukowy docenta w zakresie historii uzyskała w 1958 r. w UJ. Pracowała wówczas w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1959 r. przeszła do Wyższej Szkoły Ekonomicznej, późniejszej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, na stanowisko docenta w ówczesnej Katedrze Historii Gospodarczej. Stopień naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskała w 1973 r., a zwyczajnego 16 X 1984 r. W Akademii Ekonomicznej, w której pracowała do przejścia w stan spoczynku w dniu 30 IX 1986 r., dwukrotnie (1960/61-1963/64, 1969/70-1971/72) pełniła funkcję prodziekana, najpierw na Wydziale Ogólnoekonomicznym, przemianowanym następnie na Wydział Produkcji i Obrotu Towarowego a z kolei na Wydział Ekonomiki Produkcji.

Dnia 8 XII 1981 r. papież Jan Paweł II motu proprio „Beata Hedvigis” utworzył w Krakowie Papieską Akademię Teologiczną z trzema wydziałami: teologicznym, filozoficznym i historii Kościoła. Profesor Bieniarzówna, z ini-

---

³¹ J. Szpak, *Bibliografia prac prof. dr Janiny Bieniarzówny za lata 1946-1986*. W: *Z przeszłości Krakowa*. Pod red. J.M. Maleckiego. Warszawa – Kraków 1989, s. 7-23.

cjaływy władz kościelnych, całym sercem włączyła się w trud organizowania nowej uczelni, której została profesorem, przy równoczesnej dalszej pracy w Akademii Ekonomicznej.

W 1982 r. została wybrana pierwszym dziekanem nowo powstałego Wydziału Historii Kościoła, w najtrudniejszym dla niego okresie tworzenia od podstaw zrębów organizacyjnych. Urząd dziekana sprawowała przez trzy kolejne kadencje (1982/83-1984/85, 1985/86-1987/88, 1988/89-1990/91). Wniosła duży wkład w wypracowanie Statutu Akademii. Regulamin studiów na Wydziale Historii Kościoła pozostał właściwie jej dziełem. Niestrudzona w swoich wysiłkach organizacyjnych troszczyła się o powiększenie kadry nauczającej i młodzież akademicką. Życzliwość wobec młodzieży łączyła ze stawianiem jej koniecznych wymagań. Starła się jednakowo traktować wszystkich studentów, bez robienia jakichkolwiek wyjątków.

Profesor Bieniarzówna w swojej działalności dydaktycznej przekazywała studentom nie tylko swoją rozległą wiedzę, ale dążyła do nauczania ich rozumienia procesu dziejowego oraz wzajemnych związków między wydarzeniami w przeszłości. W okresie pracy w Papieskiej Akademii Teologicznej szczególnie interesowały ją dzieje religijności w starym Krakowie. Na Wydziale Historii Kościoła w latach 1982-1991 kierowała Katedrą Historii Kultury Religijnej i nieustannie, mimo natłoku obowiązków dziekańskich, prowadziła badania w tym zakresie. Wynikami dzieliła się ze studentami w wykładach monograficznych zatytułowanych „Cracovia sacra XVI-XVII saec.”, cieszących się dużym zainteresowaniem młodzieży. Profesor bowiem nie tylko przekazywała im swoją wiedzę, ale odślaniała także tajniki warsztatu historycznego. W swoich uczniach wpajała ukochanie solidnej, opartej na krytycznej analizie źródeł, pracy naukowej. Osobisty jej warsztat naukowy był pod tym względem wzorem. Wbrew ostrzeżeniu Jana Parandowskiego, że „w naszej dobie historyk dbały o styl może stracić stanowisko w nauce”³² dbała zawsze o literacką formę przekazu. Potrafiła bowiem zarówno ciekawie mówić, jak i interesująco pisać, przy równoczesnej głębi swojej fachowości, zdobytej ogromnym wysiłkiem badawczym, wspomaganym osobistym uczuciowym zaangażowaniem się w naukę.

„Pracę naukową trzeba pokochać i wiele ze siebie jej dawać. Pozwala ona bowiem przeżywać, radość tworzenia” – niejednokrotnie powtarzała swoim uczniom.

Nie ograniczała się do wykładów i ćwiczeń oraz seminariów naukowych w uczelniach. Starła się praktycznie zaznajamiać swoich seminarzystów z warsztatem naukowym, niejednokrotnie prowadząc zajęcia w bibliotekach krakowskich, zwłaszcza w Bibliotece Jagiellońskiej. Współpracowała ze stu-

³² J. Parandowski, *Alchemia słowa*. Warszawa² 1956, s. 38-39.

dentami nie tylko na spotkaniach seminaryjnych, ale także w licznych konsultacjach w archiwach i bibliotekach, gdzie znajdowały się wyszukiwane przez nich materiały. Opieka ta owocowała poziomem naukowym prac powstałych w jej seminarium. Pod kierunkiem Profesor Bieniarzówny wykonano kilkadziesiąt prac magisterskich, napisanych głównie na Seminarium Historii Gospodarczej w Akademii Ekonomicznej, które uruchomiła w roku akad. 1960/61 jako prodziekan do spraw nauczania.

W uczelni ekonomicznej nie miała wiele możliwości prowadzenia prac doktorskich z zakresu historii. Wypromowała cztery osoby. Na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 27 XI 1972 r. odbyła się obrona dysertacji Michała Rożka, „Mecenat kulturalny i artystyczny mieszczaństwa krakowskiego w XVII wieku”³³. W niespełna dwa lata później (21 VI 1974), w tym samym fakultecie Janina Kras (s. Modesta, służebnica Najśw. Serca Jezusowego) obroniła rozprawę doktorską: „Życie umysłowe Krakowa w latach 1848-1870”³⁴. Na Wydziale Ekonomiki Produkcji Akademii Ekonomicznej Profesor Bieniarzówna przeprowadziła dwa doktoraty. W 1974 r. uzyskała tam stopień doktorski Jadwiga Krüger na podstawie rozprawy: „Przemysł włókienniczy okręgu bielsko-bialskiego w latach 1919-1939”. (Obrona 26 VI). Krzysztof Jasiewicz dnia 19 I 1987 r. obronił tam dysertację: „Wpływ inwestycji kolejowych na rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego do 1914 r.”

Na szczególne podkreślenie zasługuje umiejętność Profesor Bieniarzówny skupiania wokół siebie młodszych historyków i tworzenia pewnego rodzaju szkoły. Dla swoich uczniów nie szczędziła czasu. We wdzięcznej pamięci zachowują oni owe „twórcze seminaria na Daszyńskiego 17”, w czasie których dzielono się owocami swoich kwerend archiwalnych i bibliotecznych, spierano się o niejedną kwestię. Pani Profesor była zawsze otwarta na każdą przemyślaną sugestię. Nie gasiła pomysłów, ale zachęcała do dalszych poszukiwań, wskazując, gdzie można by jeszcze coś znaleźć dla pogłębienia opracowywanych zagadnień. Umiała budzić wiarę we własne siły i dodawać otuchy. Atmosfera życzliwości, bezpośredniość i kompetencja stwarzały odpowiedni klimat dla podejmowania wysiłku badawczego mimo niesprzyjających nieraz warunków zewnętrznych.

Była recenzentem wielu rozpraw doktorskich w następujących uczelniach: Uniwersytet Jagielloński (Wydz. Filozoficzno-Historyczny, Prawa i Administracji), Uniwersytet Warszawski (Wydz. Historyczny), Uniwersytet Łódzki (Wydz. Humanistyczny), Uniwersytet Wrocławski (Wydz. Filologiczny), Ka-

³³ Ukazał się w druku pod zmienionym nieco tytułem: *Mecenat artystyczny mieszczaństwa krakowskiego XVII wieku*. Kraków 1977, Biblioteka Krakowska t. 118.

³⁴ W druku p.t. *Życie umysłowe w Krakowie w latach 1848-1870*. Kraków 1977.

tolicki Uniwersytet Lubelski (Wydz. Humanistyczny, Teologiczny), Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie (Wydz. Teologiczny).

Profesor Bieniarzówna wniosła swój wkład w pomnożenie liczby samodzielnych pracowników naukowych w różnych uczelniach i placówkach naukowych. W okresie swego dziekanstwa na Wydziale Historii Kościoła PAT przeprowadziła w nim sześć przewodów habilitacyjnych. Veniam legendi uzyskali wówczas księża: Benignus Józef Wanat OCD, Daniel Olszewski, Ludwik Królik, Czesław Gil OCD, Wiesław Franciszek Murawiec OFM, i Stanisław Piech. Jako recenzent brała udział w dziewięciu habilitacjach: czterech na Wydziale Historii Kościoła PAT (D. Olszewski, C. Gil, W.F. Murawiec, S. Piech), dwóch na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Julian Dybiec, Renata Dutkova), dwóch na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego (Janina Dobrzyniecka, Renata Żurkova) oraz w jednej na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (Michał Rożek) i w jednej na ówczesnym krakowskim Papieskim Wydziale Teologicznym (Marian Kanior OSB).

Profesor Bieniarzówna w trosce o młodych pracowników naukowych Wydziału Historii Kościoła PAT założyła w 1989 r. wraz z o. Wiesławem F. Murawcem OFM i ks. Stanisławem Piechem własne czasopismo fakultetu pod nazwą „Folia Historica Cracoviensia” nawiązujące do tradycji wydawanych w okresie międzywojennym przez ks. Jana Fijałka „Nova Polonia Sacra”. Od wielu lat pozostaje wewnętrznym recenzentem prac naukowych dla różnych oficyn wydawniczych, głównie dla Wydawnictwa Literackiego, Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Pracowała także w kolegiach redakcyjnych czasopism naukowych. Była sekretarzem redakcji „Małopolskich Studiów Historycznych”, a później długoletnim członkiem Komitetu Redakcyjnego kontynuacji tychże w postaci „Studiów Historycznych”. W 1984 r. została powołana do Rady Naukowej „Naszej Przeszłości”.

Warto przypomnieć, że jako profesor krakowskiej Akademii Ekonomicznej Janina Bieniarzówna cieszyła się powszechnym uznaniem swego środowiska uczelnianego. Wymownym tego wyrazem był jej wybór w 1981 r. na przewodniczącą Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Akademii Ekonomicznej, dokonany ogromną większością głosów (355 na 369 głosujących)³⁵.

---

³⁵ J.M. Małecki, Z. Nurkowski, *Akademia Ekonomiczna w Krakowie w latach 1975-1985*. Kraków 1992, s. 39.

3. W TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH

W życiorysie Profesor Janiny Bieniarzówny poczesne miejsce zajmowała praca społeczna w towarzystwach naukowych zajmujących się popularyzacją wiedzy historycznej. Jeszcze przed wojną w roku akad. 1938/39 była prezesem Koła Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego a nawet reprezentowała tę organizację na Międzynarodowym Kongresie Historycznym w Zurichu w 1938 r.³⁶. Dwukrotna jej prezesura w Towarzystwie Asystentów Uniwersytetu Jagiellońskiego (1947/48, 1948/49) zaowocowała zorganizowaniem w Czorsztynie wczasów dla młodszych pracowników naukowych. Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego UJ odnotowały jej udział w charakterze przedstawiciela asystentów w roku akad. 1948/49³⁷.

Od szkolnych lat pozostaje członkiem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Od 1949 r. była członkiem zarządu. W latach 1973-1977 była jego wiceprezesem. Od lat przewodniczy Komisji Wydawniczej Towarzystwa. Pod jej redakcją ukazało się 15 tomów „Biblioteki Krakowskiej” (t. 115-130). Na zebraniach naukowych niemal co roku wygłaszała prelekcje z zakresu tematyki krakowskiej.

Drugim Towarzystwem bliskim sercu Prof. Bieniarzówny pozostaje Polskie Towarzystwo Historyczne (PTH). W latach 1974-1981 była prezesem krakowskiego oddziału PTH.

Z dużym zaangażowaniem organizowała wtedy systematyczne zebrania naukowe cieszące się sporą frekwencją. Przyczyną tego sukcesu była jej umiejętność doboru „biorącej” tematyki. Wspomnienia o życiu i działalności wielkich uczonych okresu dwudziestolecia, z których środowisko krakowskie może być dumne (Stanisław Kutrzeba, Stanisław Kot, Władysław Konopczyński, Władysław Semkowicz, Ludwik Piotrowicz, Marian Friedberg) należały do najbardziej uczęszczanych. Kładła duży nacisk na niezbędną, jej zdaniem, aktywizację intelektualną młodszych, początkujących historyków. Zapraszała ich do wygłaszania odczytów na zebraniach naukowych krakowskiego oddziału PTH. Podobnie postępowala w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa a także organizując wspólnie z Sekcją Historyczną Polskiego Towarzystwa Teologicznego spotkania naukowe Wydziału Historii Kościoła PAT.

Nawiązywała także kontakty naukowe ze środowiskami nauczycielskimi szkół średnich a nawet podstawowych. W latach 1975-1981 Profesor Bie-

³⁶ *Dzieje Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1892-1992*. Kraków 1992, s. 21, 27, 34, 86.

³⁷ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, S. III 12: Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego z roku akad. 1948/49.

niarzówna była wiceprezesem Zarządu Głównego PTH oraz członkiem Głównego Komitetu Olimpiady Historycznej organizowanej corocznie przez PTH. W 1991 r. otrzymała godność członka honorowego Towarzystwa.

W dniu 26 czerwca 1993 r. spotkało Profesor Bieniarzównę szczególne wyróżnienie naukowe. Została członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności.

*

Fascynacja nauką w życiu Profesor Janiny Bieniarzówny owocowała ciągle nowymi pomysłami, niekonwencjonalnymi sposobami podejścia do zagadnień trudnych, często niedostrzeganych przez historyków. Ta atmosfera ciągłej przygody z nauką nadal podtrzymuje jej, krzepiącą innych, wyjątkową młodość ducha.